

Odporúčania a praktické rady pre prácu s dieťaťom S DYSORTOGRAFIOU

Pri reedukácii tejto poruchy (reedukácia znamená uplatňovanie takých spôsobov, metód, ktorými sa zlepšuje, zdokonaľuje výkonnosť v oblasti poškodenej funkcie. Zlepšovanie potom spätne pozitívne pôsobí na psychiku nositeľa poruchy – osoby, ktorá má danú poruchu) sa zameriavame na dve oblasti:

1. Oblasť zlepšenia a nápravy špecifických dysortografických chýb
2. Oblasť zlepšenia a nápravy gramatických chýb

1. Oblasť zlepšenia a nápravy špecifických dysortografických chýb

V rámci tejto oblasti je potrebné zameriavať sa na reedukáciu (zlepšovanie, nápravu):

- a) rozlišovania krátkych a dlhých samohlások
- b) rozlišovania slabík dy-di, ty-ti, ny-ni. Ly-li
- c) rozlišovanie sykaviek s,c,z,š,č,ž,
- d) vynechávanie, pridávanie písmen, prípadne slabík

a) Rozlišovanie krátkych a dlhých samohlások

Problémy v rozlišovaní dĺžky samohlások spočíva pravdepodobne v nedostatočne rozvinutom sluchovom vnímaní, v ťažkostiach vo vnímaní a reprodukování rytmu. Dieťom môže chýbať aj návyk sebakontroly, prítomná môže byť nesústredenosť a unáhľovanie sa. Pri nácviku odlišovania dĺžky slabík sa v odbornej literatúre odporúča, aby si žiak s dysortografiou všetko čo píše nahlas diktoval a sám zdôrazňoval dĺžku hlásky. Pri tejto poruche je lepšie nedodržiavať zásadu písania plynulo, ale písať znamienka hneď, pretože dieťa z dôvodu nesústredenosti nie je schopné vrátiť sa späť a znamienka doplniť. Vhodné sú nasledovné cvičenia a aktivity:

- K niektorým cvičeniam sa odporúča používať zvonček, hudobné nástroje, stavebnice s krátkymi a dlhými časťami
- Na trhu je publikácia: Zelinková, O.: Cvičení pro dyslektiky I. (Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek), Praha, DYS 2002
- Rytmické cvičenia bez používania slov: Dospelý vyklopáva rytmus, žiak počíta, koľko zvukov počul, potom napodobní rytmus vytlieskávania, dupaním, lúskaním...
- Dospelý vyslovuje slová a žiak ich potom vyjadruje bubnom, zvončekom
- Hudobný nástroj alebo nejaký nástroj, ktorý vydáva zvuk, no vieme ho ovládať (zvuk spustiť a prerušiť) je vhodné využívať napr. pri diktovaní slov – žiak si vďaka tomu lepšie uvedomuje dĺžku hlásky
- Dieťaťu ponúkame napísané vymyslené slová a žiadame ho, aby porovnal, či sú tie výmysly rovnaké (napr. napíšeme vedľa seba Rábi – Rábi, atď.)

- Dĺžku hlásky môže dieťa znázorňovať aj v hre – pomocou krátkych a dlhých častí stavebnice (alebo dlhej a krátkej nite, zápalky...) Povieme mu slovo napr. Máva a jeho úlohou je slovo znázorniť Má – dlhá časť, va – krátka časť
- Znázorňovanie slov pomocou dlhej čiary a bodky. Povieme dieťaťu slovo a jeho úlohou je dlhú slabiku vyjadriť- zvislou dlhou čiarou a krátku - bodkou.
- Dopĺňanie krátkych a dlhých samohlások do textu (napr. Gita m-va v-eľa pr-ce.)
- Podčiarkovanie dlhých samohlások v texte (napr. Doma Máme malú obývačku.)

b) Rozlišovanie dy-di, ty-ti, ny-ni, ly-li

Chyby v rozlišovaní slabík dy-di, ty-ti, ny-ni, ly-li sú spôsobené nedostatkom v oblasti sluchového rozlišovania alebo aj v neschopnosti uplatňovať vedomosti o tvrdých a mäkkých spoluhláskach, prípadne nedostatočne zafixované tieto vedomosti. Je vhodné, aby si žiak to, čo píše nahlas sám pre seba diktoval a naučil sa napísané text aj skontrolovať. Vhodné je využívanie nasledovných pomôcok a postupov:

- Tvrdé, drevené kocky s tvrdými slabikami, mäkké, látkové kocky s mäkkými slabikami.
- Zelinková, O.: Cvičení pro dyslektiky I. (Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek), Praha, DYS 2002
- Dospelý nahlas hovorí dvojice slabík, žiak ich opakuje a rukou sa dotýka príslušnej mäkkej (dt.ti.ni.li) alebo tvrdej (dy,ty,ny,ly) kocky. Dbáme na správnu výslovnosť slabík u žiaka.
- Vyhľadávanie slov s určenou slabikou spojené s hrou s kockami. Napr. žiak chytí do ruky tvrdú kocku (dy), slabiku prečíta a vysloví a potom tú istú slabiku hľadá aj v texte. Vyhľadávanie začíname najprv v slovách, v ktorých je slabika na 1. mieste (napr. Divadlo, Nitra, lyžica...), potom v slovách, v ktorých je slabika na konci (do roboty, prázdny, mladý, mali...) a až na záver v slovách, kde slabika je uprostred (motýle, motyka, väznica, molitan...).
- Dopĺňanie slabík, ktoré sa líšia v tvrdosti do slov (napr. tykať – tikať...)
- vyhľadávanie a farebné podčiarkovanie určenej slabiky v texte.

c) Rozlišovanie sykaviek s, c, z, š, č, ž

Chyby v rozlišovaní sykaviek bývajú zapríčinené nesprávnou výslovnosťou a nedostatočne vyvinutým sluchovým vnímaním, čo sa negatívne odráža aj v písomnom prejave. Pri rozlišovaní sykaviek je vhodné používať nasledovné pomôcky a využívať tieto odporúčané postupy:

- Kartičky s písmenami, obrázky so slovami, ktoré obsahujú sykavky (sova, jež, zajac, mráz..)
- Zelinková, O.: Cvičení pro dyslektiky I. (Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek), Praha, DYS 2002

- Dospelý vyslovuje slabiky obsahujúce sykavky a dieťa zdvíha kartičku s napísanou danou sykavkou
- Dospelý vyslovuje slová so sykavkami a dieťa opäť dvíha kartičku, na ktorej je dané slovo napísané.
- Vyhľadávanie sykaviek v slovách. Dospelý vysloví hlásku - sykavku, dieťa ju zopakuje a následne hľadá v texte.
- Rozlišovanie sykaviek, ktoré menia význam slova (napr. sem – zem). Dospelý slová vysloví, dieťa ich zopakuje a ukazuje príslušné písmená, v ktorých sa slová odlišujú.
- Rozlišovanie viacerých sykaviek v jednom slove (rázcestie, rozcvička, žehlička, stolička, železo, zošívací...)

d) Vynechávanie a pridávanie písmen, prípadne slabík

Príčinou vynechávanie alebo pridávania písmen do slov bývajú nedostatky v sluchovej analýze a syntéze, znížená schopnosť vybavovať si písmená, poruchy sústredenia, pomalšie pracovné tempo, nesprávna výslovnosť. Vhodné používať nasledovné pomôcky a využívať tieto odporúčané postupy:

- Písmená, z ktorých dieťa tvorí slová
- Na trhu je publikácia: Zelinková, O.: Cvičení pro dyslektiky I. (Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek), Praha, DYS 2002
- Hry so slovami – analýza a syntéza. Dospelý vyslovuje slovo po písmenách (napr. š-k-o-l-a- škola) a dieťa slovo po písmenách opakuje (š-k-o-l-a - škola) a slovo napíše.
- Tvorenie slov s poprehadzovaných písmen (t,l,p,o,a – lopta)
- Podčiarkovanie správne napísaných slov (atuo – auto – auot)
- Hra s klávesnicou počítača – skutočné písanie slov vyťukávaním písmen alebo len hra na písanie

Je nevyhnutné, :

- aby žiakovi s dysortografiou bol poskytnutý dostatočný čas na vypracovanie úlohy, nestresovať ho časovými limitmi (nesmie písať na čas) a uprednostňovať u neho možnosť odpovedania hovorenou rečou.

Ak aj žiak píše písomku, má právo na ústnu odpoveď ako doplnenie odpovede, pretože aj pri tejto poruche platí, že písomný prejav žiaka nie je odrazom jeho skutočných vedomostí !!!